

Çopan şahyr

Category: Edebi makalalar, Goşgular, Kitapcy, Sözler
написано kitapcy | 23 января, 2025

Çopan şahyr ÇOPAN ŞAHYR

Bir gezek orta çykmaga maý tapman ýören oba şahyrlarynyň goşgularyny diňlemäge, bir wagtky ýaşan, mugallym bolup işlän obama aralaşdym. Garajagul Düwden, Akmämmet Atanyýaz ogullarynyň çärýek asyr bări ýüreklerinden syzdyryp, dürli temalardan goşgular döredýändiklerini bilyärdim. Hatda şygyrly

galyň depderleriň bardygynadan-da habarlydym. Gynansak-da, Garajagul Düwden oglunyň şol depderi harby gullukda bolan çaglary ýitipdir. Yöne on-onbir goşgusyny saza, heňe getirip aýdym edip aýdýandygy begendirdi. Bir wagtky düzen goşgyny ýatdan aýtmak zehinliliğiň, ýatkeşligiň alamaty.

Çagalyk ýyllarynda küren oba bolup oturylan ýerleriň, gülälekli baýyrlaryň, ýaşyl don geýnen jülgeleriň, ygşyldاشып oturan düme arpa-bugdaýly sowmalaryň, gawun-garpyzt bol getirýän källeriň üstünden döwran ötüp, obalar göçürilip, heňňamy sowulan jülgeleri, gam laýyna batan adamlary gözü bilen gören şahyr, soň çopan bolup, şol jülgelerde goýun bakyp ýörkä ýüreginden syzdyryp şygyr ýazýar. Şeýle şygyrlaryň okamasy agyr-da bolsa, ýüregiňe agram salsa-da, suwjuk ýazylan goşgulardan hörpi has ýokarydyr.

Garajagul Düwden oglunyň hazırlıkçe örä çykmadyk goşgularyny ýatdan bilyänler azlyk etjek däl.

Şahyr 1931-nji ýylda Küren dagynyň Sirkelli jülgesinde eneden dogulýar. Şol ýerde çagalyk ýyllary geçýär. Ol Gazanjyk etrabynyň Isgender obasyndaky mekdebiň 8-nji klasyny 1944-nji ýylda gutardy. Şol ýyl Krasnowodskidäki FZ0 mekdebine alyndy. Bir ýyl okady, tälîm aldy. Ýedi ýyl poýezdde slesar, master bolup işledi. 1951-54-nji ýylda harby gullukda boldy. Harby gullukdan gelen soň, «Towşana dogduk depeleri» – çagalyk döwründe ýaşan ýerlerinde kolhoz-sowhozyň ownuk mallarynyň yzyndan aýrylman otuz ýyl bakdy. Hormatly, azaply kärde özuniň zähmetsöyer, ynamdardygyny giň köpçülige tanatdy.

Ol 1992-nji ýylda hormatly dynç alyşa çykmalydy. Sanaglyň gutarsa gitmeli bolýar. Çopançylyk agyzda aňsat. Aýazly gjijeleri, jokrama yssy günleri başyňdan geçirirmeli bolýar. Saglyga zyýan ýetiryär. Garajagul pahyryň ýörimesi kynaldy. Sag goly işlemedi. Hormatly dynç alşyň hözirini görüp bilmedi. 1995-nji ýylyň awgust aýynda aramyzdan gitdi. Ýurduny täzeledi.

Garajagul neresse bilen çagalyk, ýetginjeklik ýyllarymyzyň bile geçeni üçin, onuň başyndan geçiriren müşakatlaryny baş barmagym ýaly bilýärin.

1936-38-nji ýyllar tutha-tutlugyň möwjän ýyllary boldy. Şol ýyllaryň öňüsrysında enesi Nury ýeňne aradan çykdy. Yz ýanyndan iki agasynyň elini baglap, at öňüne saldylar. Ajal jaýyna dykdylar. Segsen ýaşly garry atasyny zyndana basylar. Uly agasy Rejebi Gyzylarbadyň ilersinde, Dúyeji dagynyň

dabanynda «Galçy baba» käriziniň daşyna egele edip, birnäçe adam bilen okdan geçirdiler. Üstlerinden äpet daşlar, gum goýberipdirler. Yowuz wakanyň üsti üç ýyldan soñ açyldy. Yeñnesi Mama-da ýurduny täzeledi. Uly yeñnesi bilen galdy. Çendir diýen agasyndan, atasy Düwlenden nam-nyşan bolmady. İki agasyndan-da zürýat galmadı. Şol gowgaly günlerde, aýylganç aýlarda, harasatly ýyllarda Garajagul pakyr 7-8 ýaşlaryndady. Baky dünýä giden ýagşylaey ýatlamak aýatdaky adamlara parz bolýar.

Şahyryň agyr ýyllary ýatlap döreden üç sany goşgusyny okyjylara hödürlemegi makul bildim.

• SIRKELLI

Jülgäňe ser saldym daglara çykyp,
Gugaryp galypsyň, däli Sirkelli.
Niçeme merdanlar jepalar çekip,
Sowuldy üstüňden döwran, Sirkelli.

Guýyň suwsuzyna gurruk diýilen,
Sowmalaryň bardyr giňden ýaýylan,
Ýap, peller çekiliп, köп nan iýilen,
Sowuldy döwranyň jeýhun, Sirkelli.

Säkdirilýän ýorga sürlüp gezilen,
Ýaz günleri ýaşyl mahmal ýazylan,
Döwrüň ötüp, döwranlaryň bozulan,
Serinde armany galan Sirkelli.

Gaýraňda geriner gyzyl beýikler,
Hany, sende gezen umga, keýikler,
Gum boldy, sowuldy ymgyr baýlyklar,
Gam-gussa derdinden solan, Sirkelli.

Dereleriň indi gorpbaş açypdyr,
Sowmaňdan, jülgäňden yrsgal gaçypdyr,
Badaýhanlaryň deňden geçipdir,
Aýralyk derdine ýanan, Sirkelli.

Eýelik kylanlar küýün bermedi,
Ýaýlalaňda küren oba gurmady,

Ykbalyň pesmidi, ýeriň şormudy,
Ili göçüp bagty ýatan, Sirkelli.

Göwün göteriler gezsem oýlaryň,
Tomsuna salkyndyr mekan jaýlaryň,
Kirpikleri peýkam, gaşy ýaýlaryň
Mesgeni bolmazmyň, däli Sirkelli.

Gamgyn Garajagul düzdi dessany,
Sende gezen niçe merdanlar hany?!
Ençe ýyllar il-günümiň mekany,
Ber jogabyň, iliň, kaýda, Sirkelli?!

• NEÝLÄÝIN

Ötdi ezizlerim ýatlap otursam,
Gara bagrym gan eýledi, neýläýin!
Bimar bolup, baryn köňle getirsem,
Gözgaşym sillere döndi, neýläýin!

Barymyz üç dogan – Rejep başy,
Şehit boldy ötdi, bu pelek işi,
Kast edip duşmanlar bir gara daşy,
Misli maňlaýyma urdy, neýläýin!

Ýene ýürek dogan Çendiriň zary,
Bilmedim ne ýerde galdy mazary,
Ötdi bu dünýeden wepadar ýary,
Ýurdy garaňkyda geçdi, neýläýin!

Enem ötdi gara bagryn gan edip,
Yzynda galdyrdy ýöne san edip,
Ýalñyz ýeňňem gaýgy-gamy don edip,
Zürýatsyz dünýäden ötdi, neýläýin!

Ganhorlar üýşüpdir agam daşyna,
Urup-sögüp, görgi salyp başyna,
Rehim etmän gözden akan ýaşyna,
Ajal oka dözüpdirler, neýläýin!

Sekiz onluk arka atan atamy,
Basdylar, dar eken salynan tamy,
Garajagul diýr, şonda gutardy demi,
Jesedi nirede galdy, neýläýin!

• AÝ, GARAZ ÜTMEK BILEN

Kolhozymyz endik eden şol birsyhly barşyma,
Ýalan sözlemek bolmaz, çykaryp gök arşyna.
Şonda-da başlyklarmyz ýalan sözdür durşuna,
Ahyrynda ýalan sözler batdy çopan gerşine,
Öñi-ardy ýok ýalanyň kanahat etmek bilen.

Kolhozyň emlägini görmez başlyk aýlanyp,
Nebsine haý diýmeýänler gezip ýör talaň salyp,
Bellenen derňew komissiýa gezýän ýone san bolup,
Fermelere duýdurýaryn iýmitden mal hor ölüp,
Her gün ölyär dörtden-bäsden çisişip ýatmak bilen.

Ençe sowal sorasaň-da, gaýdyp jogap ýok mundan,
Dört aýagy deň basyp dur, haly teñdir gün-günden,
Ýerde ot ýok, janawarlar, görmäweriň çopandan,
Zootehnikler fermämiz, ryzamyka, mal sizden,
Ýoly düşüp käte gelse, rowana gitmek bilen.

Aýakgap, güpbi, jalbar, berilmmezmi keçesi,
Hor-homsular örtükden çopanlaryň niçesi,
Ýokdur palata girmäge kä aýazly gijesi,
Tokmak şepä haýış etsem, gelmezmi habarçysy,
Tötänden barlap gelip, bolsady güýtmek bilen.

Bir aýlap goş erkegiň ýuki ýetýär maslykdan,
Habar-hatyr hiç gelmeýär feldşerinden, başlykdan,
Uzak wagtyň dowamynda aýrylýar mal läşlikden,
Her läşe ýigrim manat ber diýýärler başlıkden,
Deriň sany ýetenok diýip, aý, garaz ütmek bilen!

Tatar ÜÝŞMEKOW. Edebi makalalar